

"Sanatın Güçlenmesi İçin Sanatçının Özgür Olması Gerekiyor"

Sayfa Görüntülenme: 142

2011 yılında Türkiye Çağdaş sanatını desteklemek amacıyla bir grup sanatsever tarafından kurulan SAHA, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak sanatçılarla, küratörlerle, sanat yazarlarıyla, bağımsız sanat inisiyatifleriyle yeni projelerde bir araya gelmeye devam ediyor.

Kuruluşundan bu yana İstanbul Bienali'ne düzenli olarak destek veren dernek, bu yıl Venedik Bienali 58. Uluslararası Sergi'ye davet edilen Halil Altındere'nin Neverland isimli çalışmasına da katkı sunuyor. Yıllarca İstanbul Modern'de sergi küratörlüğü ve program direktörlüğü yapan, İstanbul Bienali'nin direktörlüğü yaparken Venedik Bienali'ndeki Türkiye pavyonunda da görev alan Çelenk Bafra, Türkiye Çağdaş sanatına hâkim bir profesyonel olarak SAHA Derneği'nin alanını var olan programlara ek olarak yeni projelerle genişletmeye hazırlanıyor. SAHA'nın bugüne kadar

süregelen hibe programları çerçevesinde neler yaptığına ve bundan sonra programlarında neler olduğuna dair derneğin yeni direktörü Çelenk Bafra ile konuştuk.

Derneğin yeni yöneticisi olarak bir değerlendirme ve özeleştiriyapacak olursanız, 2019 itibariyle SAHA'nın nerede olduğunu düşünüyorsunuz?

Çok şanslıyım ki kültür sanat alanında kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarında, müze ve vakıflarda çalışma fırsatı bulmuş biri olarak, 2011 yılında kurulan SAHA Derneği'ni kuruluşunun öncesinden beri takip ediyorum. İçinde yer almaya başlamam, 2018 yılının yaz aylarına dayanıyor ama 2011 yılından beri uluslararası platformlarda Türkiye kültür sanat alanında üreten isimlere yani sanatçılara, küratörlere, sanat yazarlarına, bağımsız sanat inisiyatiflerine verdikleri desteğin, kültür sanat alanındaki eko sistemimize ve uluslararası kültür sanat platformlarına katkısını hep büyük bir beğeni ile takip ediyordum. Benim de buna katkı sunmak için ekibin bir parçası olmam benim için değerli elbette.

SAHA, 2011 yılında kurulduğunda sanatsever ve hayırsever bireyler olarak ya da dâhil oldukları başka organizasyonlar ve kuruluşlar vasıtasıyla kültür sanat alanında halihazırda destek vermekte olan dokuz kurucu üyenin özverili çalışmalarıyla ve 31 üyenin katılımıyla kuruldu. Bugün geldiğimiz noktada ise destek alanını genişletmiş bir oluşumdan bahsediyoruz. Dernek olarak 100 kadar resmi üyemiz var, yönetim kurulumuz 11 kişiden oluşuyor. Genç destekçilerimiz SAHA + var, 6 kurumsal destekçimiz ve birçok çözüm ortağımız var. Kaynaklarımız sınırsız değil elbette ama paydaşlarımızı, yani destekçilerimizi ve kaynaklarımızı kontrollü olarak artırmaya yönelik düşünüyoruz. Bu da doğal olarak sanat alanında verdiğimiz desteğin kapsamının çeşitlenmesine yarıyor diyebilirim. Elbette yapılacak daha çok ve daha iyi işler var.

SAHA'nın destek mekanizmaları nasıl işliyor?

Önce büyük resmi çizmem gerekirse, 2019'a kadar olan dönemde SAHA yaklaşık 2,5 milyon avroluk bir kaynak yaratmış durumda. Üyeleri, destekçileri, paydaşları sayesinde bu maddi kaynağın ötesinde derneğin aynı destekleri ya da hizmet destekleri de söz konusu. 2018 yılına baktığımızda uluslararası platformlarda 30 farklı projeye bienaller, müze sergileri, sanatçı inisiyatiflerindeki programlar ve devam ettirmekte olduğumuz sanatçı ve küratör gelişim programları kapsamındaki 11 kurumsal işbirliğiyle, 100 civarı sanatçıya, küratöre, sanat yazarına yani bu alandaki yaratıcı kesimlere destek sağlamış durumdayız. Zaten SAHA'nın kuruluş amacı da bu. Türkiye'deki üreten, sanat alanında düşünen insanlara uluslararası platformda üretim anlamında ortam ve kaynak sağlamak, onların gelişimini desteklemek. Bu yüzden SAHA ağırlıklı olarak yeni sanat yapıtı üretimine destek verir. Bir bienal, kurum ya da müze Türkiye'den bir sanatçı davet ettiğinde yeni bir proje ortaya koyabilsin, yeni bir eser ortaya çıkarabilsin diye üretim desteği verir. Mevcut bir eserin bir yerden bir yere nakliyesine, bir sanatçının bir yerden bir yere gitmesine öncelik vermeyiz. Mobilite anlamında destek yerine üretime öncelik veriyoruz. Sanat alanında yeni çıkacak yayınları da tıpkı bir eser gibi yeni bir üretim gibi önemsiyoruz. Dolayısıyla yurtdışında Türkiye hakkında ve Türkiyeli sanatçılar hakkındaki monografik ve kurumsal yayınlara kaynak yaratıyoruz. Son olarak da, biraz önce gündeme getirmeye çalıştığım gibi yurtdışındaki sanatçı ve küratör gelişim programlarına yani 'residency' kurumlarıyla ortaklık yapıyoruz. Zira

Türkiye'den bir sanatçı, küratör, sanat yazarı uluslararası bir misafirlik programına yani bir stüdyo ya da 'residency' programına katıldığı zaman hem ülkenin sanat ve kültürünü daha iyi tanıma fırsatı buluyor, hem de orada kendine yeni bağlantılar kurabiliyor. Kendisini profesyonel olarak geliştirirken araştırma ve üretim alanını derinleştirebiliyor. Bu alanda geçen yıl 11 farklı işbirliğimiz oldu. Dünyanın farklı coğrafyalarında, örneğin New York ve Beyrut'ta ya da Amsterdam ve Londra'da birbirinden farklı sürelerle ve farklı modellere sahip kurumlarla sanatçı ve küratör gelişimi yani misafirlik programlarıyla ilgili uzun süreli ortaklıklarımız var. Bunları çok önemsiyoruz.

Bu yılı değerlendirecek olursak...

Bu yıl, bizi heyecanlandıran çok önemli projeler var. Aynı yıla hem Venedik Bienali hemde İstanbul Bienali denk geliyor. İstanbul bienaline 2011 yılından beri yani SAHA kurulduğundan beri düzenli destek vermekteyiz, Türkiye kökenli sanatçıların yeni üretim yapabilmeleri adına fon verirken bienalin yurtdışından araştırmaya gelen küratörünü ve sanatçılarını da mümkün oldukça İstanbul'da ağırlıyoruz.

Venedik Bienali'ndeki Türkiye Pavyonu'na, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın davet ettiği sanatçı İnci Eviner'in bu sene hem yayınına hem de yapıt üretimine destek olduk. Venedik Bienali'nin uluslararası küratörü Türkiye'den sanatçı davet ederse ki; bu edisyonda Halil Altındere'yi 3 ayrı projesiyle davet etti, buna da düzenli olarak katkı sağlıyoruz. Türkiye'de belki daha küçük ölçekli olsa da yerel ve deneysel bakış açısını önemseydiğimiz Sinop'ta Ağustos ortasında başlayacak Sinopale'ye fon vereceğiz. Bunlar şüphesiz ki önemli projeler. Uluslararası alanda ise New York'taki SculptureCenter'da gerçekleşen Banu Cennetoğlu'nun kişisel sergisine yayın desteği vermekten, Hera Büyüктаşçıyan'ın Berlin'deki ifa galerideki yeni üretimine kaynak yaratmak gibi, Amsterdam'daki küçük ölçekli olsa da orada çok ses getiren sanatçı kolektifi olan Corridor Project Space'deki sergilerden, Hırvatistan'ın Split kentindeki Ali Cabbar'ın yine Türkiye'den bir küratör olan Başak Şenova işbirliğindeki sergine dek t irili ufaklı uluslararası projelerde küratör ve sanatçılarımızın

elini biraz daha rahatlatmaya yani üretim yapmakta desteklemeye çalıştık.

Derneğin yeni faaliyetlerinden biri olan misafir sanatçı programınız neler vaad ediyor?

Dünya çapında stüdyo programları ya da misafirlik programları olarak adlandırılan bu model sanatçıları, küratörleri, yazarları farklı disiplinlerden gelen üreten insanları, hem üretmek hem de araştırma ve etkileşim anlamında destekliyor.

SAHA'nın da uzun süredir fikir geliştirdiği ve uluslararası ortaklıkla yaptığı bu alanda Türkiye'de de birden fazla kurum yakın dönemde yeni projeler açıkladılar. Ben bunu çok yararlı görüyorum. Çünkü Türkiye'den maalesef bir beyin göçü söz konusuysen uluslararası alanda Türkiye'ye ilgi geçmiş on yıla göre biraz daha azalmakta. Bunu engellemenin en önemli yolu, etkileşim, diyalog, eğitim, tartışma ve üretim platformları yaratmakta geçiyor. Şüphesiz ki, müze ve galerilerimiz, sergileme ya da koleksiyon oluşturma anlamında çok değerli işler yapıyorlar ama bu 'residency' programlarının önemi, sanatçılarla birebir araştırma ve üretim yaparken sanatçılara yeni işbirlikleri ve bağlantılar kurma süreçlerinde de yardımcı olması. Sanatçılar diyorum ama aynı zamanda küratörler, araştırmacılar ve yazarlar da aynı şekilde bu programlardan faydalanabilir. Biz şimdiye kadar SAHA olarak uluslararası kurumsal işbirlikleri yapıyorduk bu alanda. Türkiye'den sanatçı ve küratörlerin bu programlara düzenli olarak davet edilmesi ve bu programlardan iyi bir şekilde yararlanabilmesi için çalışıyorduk. Bunu yaparken Türkiye'yi araştırmak için ya da bir sergi kapsamında toplantılar yapmak için gelen küratörler ve araştırmacıları da İstanbul'da kısa süreli misafir ediyorduk. Onların araştırmalarında kolaylaştırıcı ve yönlendirici rol üstleniyorduk. Örneğin geçtiğimiz günlerde bizim zaten misafir sanatçı programı için işbirliği yaptığımız Londra'daki Delfina Vakfı'nın yardımcı direktörünü ve Moskova'da yakında kurulacak olan V-A-C'nin küratörünü burada ağırladık. Bir hafta için oluşturduğumuz yoğun programlar onların ilgilendikleri araştırma konularını doldurabilecek şekilde sanatçı buluşmaları, ziyaretler ve

toplantılar düzenledik. Bunları zaten yapıyorduk şimdi bütün bu bilgi ve birikimi ve bağlantıları Türkiye'den sanatçılara daha faydalı olacak şekilde nasıl kullanabiliriz diye düşünüyoruz. Bunun için mütevazı de olsa bir mekan şart. Beyoğlu bölgesinde uygun bir mekanı başlangıçta iki yıllığına kiralamış durumdayız ve bu mekanda ilk etapta Türkiye'den 4 sanatçıyla bir stüdyo programı başlatmak niyetindeyiz. Bu dört sanatçının ikisi şehir dışından dolayısıyla İstanbul'da ilk kez bu kadar uzun süre yaşayıp, çalışma ve araştırma fırsatı bulacaklar. Bu sanatçılarla 6 aylık bir çalışma dönemi öngörüyoruz. Sanatçılar Türkiye'den, biz onların bu 6 aylık dönemdeki araştırma ve üretimlerine eşlik edeceğiz. SAHA ekibinin uzmanlık alanlarında ya da şimdiye kadar kurmuş olduğu uluslararası bağlantılardan yararlanmak isterlerse, ya da SAHA'nın arşivinden yararlanmak isterlerse bunları tabi ki onların hizmetine sunacağız. Bir prodüksiyon bütçesi ve küratöryal işbirliği sağlayacağız. Bu altı aylık periyodun sonunda hayal etmekte, geliştirmekte veya araştırmakta oldukları bir projeyi hayata geçirmiş olmalarını hayal ediyoruz.

Yurtdışından araştırmacı ve küratörleri ise farklı sürelerde daha esnek bir şekilde bu programa entegre edeceğiz. O zaman yurtdışından gelen küratörler, araştırmacılar, sanat yazarları da Türkiye'den bizim misafir ettiğimiz sanatçılarla işbirliği yapıp bilgi ve deneyimlerini paylaşabilirler, ayrıca kenti tanıyıp başka işbirlikleri kurgulayabilir ya da kendi projelerini hayata geçirebilirler. Yaz sonu itibariyle başlama heyecanındayız.

Sanatın güçlenebilmesi için, üretilebilmesi için öncelikle sanatçının bağımsız, özgür, rahat olması gerekiyor. Şüphesiz ki, sanatçı ya da yaratıcı kesimler olmazsa kültür ve sanattan bahsetmeye imkân yok. Ama onlardan hemen sonra kurumsal bir altyapının olması, piyasanın dengeli ve tutarlı bir şekilde oluşabilmesi, aktörlerin doğru tanımlanmış olması, fon ve destek kaynaklarını yönetenlerin neyi nasıl yaptıklarının şeffaf olması, tutarlı olması, belli kriterlere göre olması ve nihayet bütün bunları denetleyip eleştirecek bir mekanizmanın, kamuoyunun ve eleştirmenlerin olması lazım.

Dışarıya nasıl yansıyacak bu 6 altı aylık çalışma? Bizler izleyebilecek miyiz?

Açık atölyeler yapacağız. Her zaman değil çünkü burası sanatçıların kendi işlerine odaklanıp sessiz sakin çalışması ya da küçük gruplar halinde kapalı toplantılar yapılması gereken bir yer, araştırma ve üretim süreci bunu gerektiriyor. Her dönemin sonunda halka açık bir panel-sohbet ve altı ayda sanatçıların ürettiklerini izleyicilerle buluşturabilecekleri bir etkinlik düzenlemeyi planlıyoruz. Süreçte ise dönem dönem farklı gruplara yönelik buluşma ve özel etkinlikler de düzenlememiz söz konusu. En önemlisi ise mekanda sanat ve hayat hakkında hep birlikte öğreneceğimiz sunum, okuma, gösterim, tartışma ve seminerler düzenleyeceğiz.

Bir yazı dizisi hazırlığı içerisindeyiz. Duyduğumuz kadarıyla da 2018'de Evrim Altuğ ile çalışmaya başladınız. Çağdaş sanat yazılarının ve yazarlarının durumu bu proje ile nereye taşınacak, neler hedefleniyor?

Kasım ayında ilk olarak Evrim Altuğ'u davet ederek başladığımız mütevazı yazı dizisi bu. Nasıl geliştirebiliriz, daha iyi duyurabiliriz diye biz de araştırıp çalışıyoruz. Türkiye'de sanat yazısı anlamında hem içerik ve nitelik olarak hem de hukuki ve mali sıkıntıların farkındaydık. Bu alanda çalışan kiminle konuşursanız yeterince sanat eleştirisi olmadığından, varsa da niteliğinin iyi olmadığından ya da çok nitelikli yazılar ortaya koyabilecekken telif alamadıkları için üretimin daraldığından yakınıyordu. Ben de bu alanda çalışan biri olarak bunun farkındayım. SAHA olarak deneyimli bir yazarla bir yıllık bir işbirliği yaparak bu alanda nasıl katkımız olabileceğini görmek istedik. Uluslararası Sanat Eleştirmenliği Derneği AICA Türkiye'nin açıkladığı telif rakamını sağlayabiliyoruz. Dolayısıyla yazarın kariyerinin sürdürülebilirliğine dönemsel olsa da bir katkımız oluyor oluyor. İçeriğe müdahale etmiyoruz çünkü biz ne reklam alıyoruz, ne de bu içerikleri onaylatmamız gereken büyük editoryal kurullar ya da şirketler söz konusu. SAHA'nın misyonuna uygun olduğu sürece yazarın önceliklerine göre diyalog içinde belirlenen ayda bir ya da iki makale, söyleşi ya da değerlendirmeyi öncelikle üyelerimizle paylaşırken web sitemize koyuyoruz, basın ve sosyal medyayla iletişimini sağlamaya çalışıyoruz. Şüphesiz iletişim ve dağıtım ağı genişletilebilir, bu anlamda yapabileceğimiz işbirlikleri de olabilir. Yazıların bir kısmını bu alanda

uzman bir çevirmen olan Merve Ünsalile çalışarak İngilizceye de kazandırdık, böylece uluslararası bağlantılarımızla yani Türkiye sanatı ile ilgilenebilecek yurt dışındaki uzmanlarla da paylaşıyoruz.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kültür sanat alanındaki kamu kaynaklarının bağımsız konseyler ve sanat uzmanlarının oluşturduğu kurullar tarafından yönetilmesi, projenin içeriğinden bağımsız olarak fon verilmesi, en önemlisi de eleştirel düşünceye, demokratik anlayışa ve çok sesliliğe alan açabilecek şekilde yönetilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ve bunun şu an sanat dünyasındaki en büyük eksiklik olarak görüyorum.

SAHA’nın uluslararası platformlarda Türkiye’den sanatçılara verdiği desteğin yanı sıra ülke genelinde de katkı sağladığı organizasyonlar oluyor mu? Fonlarınız sadece uluslararası alanda gerçekleşen sergiler ve bienaller için mi geçerli?

SAHA uluslararası alanda Türkiye sanatına görünürlük kazandıran ve sanki sanatçılar sadece yurt dışında projeler ya da küratörler uluslararası platformlarda çalışmalar üretirken destek verecek bir kurum gibi algılanıyor. Baştaki çıkış noktası büyük ölçüde böyleymiş çünkü o zaman özellikle böyle bir ihtiyaç söz konusuymuş ama biz esnek bir yapıya sahibiz. Türkiye sanatının, sanatçısının ve bu alanda üreten insanların ihtiyaçlarına göre biz de kaynaklarımızı yönlendirmeye, önceliklerimizi değiştirmeye, stratejilerimizi evrilmeye çalışıyoruz. Bu dönemde özellikle gördüğümüz ihtiyaçlardan birisi bahsettiğim SAHA Studio yani bir stüdyo ya da misafirlik programıydı yani Türkiye’den sanatçıların Türkiye’de de kalarak araştırmalarına üretmelerine uluslararası bir topluluğun üyesi olmalarına destek vermektir. Bir diğeri SAHA Yazı Dizisi idi yazarlara ve yazı üretimine destek amacıyla. Türkiye’deki bienallerin desteklenmesi her zaman değerli. İstanbul Bienali’nin yanı sıra düzenli olarak Sinopale, Mardin Bienali, Çanakkale Bienali gibi oluşumlara destek veriyoruz çünkü kültür sanatın sadece İstanbul’da üretildiğine inanmıyoruz veya öncelikle yurt dışında tanıtılması değil önceliğimiz, uluslararası nitelikteki yerel üretimin sürdürülebilirliği de önemli. İzmir’de, Ankara’da, Diyarbakır’da,

Çanakkale’de, Eskişehir’de, Mersin’de hem özel hem kamu kaynağı bulmakta zorlanan ama çok değerli çalışmalar yapan hatta uluslararası kalitede üretimleri olan sanat inisiyatifleri var. Bunları desteklemek de görevimiz. Bu yönde bağımsız sanat inisiyatiflerine yönelik bir fonumuz var, bu yılın sonuna doğru yeniden açık çağrı yapacağımızı özellikle belirtmek isterim. Türkiye’nin farklı kentlerinde bu alanda çalışan inisiyatifler bizimle mutlaka iletişime geçsinler zira imkanlarımız ölçüsünde maddi manevi yardımcı olmak isteriz.

Yıllardır çağdaş sanat alanında çalışan biri olarak, sağlıklı ve güçlü bir sanat ortamının aktörlerini, uluslararası standartları da göz önünde bulundurarak düşünecek olursak, Türkiye’nin bu alanda durduğu noktayı nasıl değerlendirirsiniz?

SAHA, bir sivil toplum kuruluşu, bir dernek ve benim görebildiğim kadarıyla Türkiye’de güncel sanat alanına ve bu alandaki belirleyici kurum ve aktörlere baktığım zaman neredeyse tamamının sivil toplumdaki doğmuş olduğunu görüyorum. İrili ufaklı bağımsız mekânlar, inisiyatifler koleksiyonerler, dergiler, galeriler ve en önemlisi özel müzeler sanat ekosistemi için vazgeçilmez. Sanatın güçlenebilmesi için, üretilebilmesi için öncelikle sanatçının bağımsız, özgür, rahat olması gerekiyor. Şüphesiz ki, sanatçı ya da yaratıcı kesimler olmazsa kültür ve sanattan bahsetmeye imkân yok. Ama onlardan hemen sonra kurumsal bir altyapının olması, piyasanın dengeli ve tutarlı bir şekilde oluşabilmesi, aktörlerin doğru tanımlanmış olması, fon ve destek kaynaklarını yönetenlerin neyi nasıl yaptıklarının şeffaf olması, tutarlı olması, belli kriterlere göre olması ve nihayet bütün bunları denetleyip eleştirecek bir mekanizmanın, kamuoyunun ve eleştirmenlerin olması lazım. Bu bahsettiğim aktörlerden ya da sac ayaklarından birisi zora düştüğü zaman maalesef hepsi sıkıntı çekiyor. Türkiye’de güncel sanat alanında kamu kaynakları hep sınırlı oldu maalesef ama dönem dönem yerel ya da merkezi kamu fonları da mevcuttu güncel sanatta. Ben bunun biraz sınırlanmaya başladığını, içinden geçmekte olduğumuz sosyopolitik ve ekonomik sürecin etkisiyle gerilemekte olduğunu üzümlere görüyorum. Daha da vahimi, sanata kamu otoriteleri bir destek, mekan, hizmet sağladığı zaman sanki içeriği

konusunda da belirleyici olması gerektiğini düşünüyorum. Hâlbuki kamu kaynağı dediğimiz şey hepimizin yani vergi verenlerin yarattığı kamuya ait bir kaynaktır. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kültür sanat alanındaki kamu kaynaklarının bağımsız konseyler ve sanat uzmanlarının oluşturduğu kurullar tarafından yönetilmesi, projenin içeriğinden bağımsız olarak fon verilmesi, en önemlisi de eleştirel düşünceye, demokratik anlayışa ve çok sesliliğe alan açabilecek şekilde yönetilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ve bunun şu an sanat dünyasındaki en büyük eksiklik olarak görüyorum.

Video: Sevde Tunç